

מסורת הש"ס

א) כע"ז לקמן טט: סוכה נא: חגיגה טו: גיטין מח. בי"ב עב: צ. ע"ז נב: מנחות עז. בכורות ה. ערכין ד: כו., ג) [לקמן] קו: מגילה י. שטותפ טז. עניות פ"א מ"ו, א) לקמן קח: קה, ד) סוכה מח: טו' שם פ"ג היה ע"ש ירוש' יומא פ"א ה"ה, ט) ירוש' שקלים פ"ו ה"ד, ו) [מנחות:] ע"ז תו ערכין. ד"ה והל' דף ה ע"ז מוס': ד"ה [ע"ז מ"ו]:

גליון הש"ס

[נב] א"ל מר דנבאיר רבה הוא ע"י ערקין דף ה ע"א מוס': ד"ה והל' מר יו"ט:

שינויי נוסחאות

א) אשכחן ודרשן (ש"ס:)
ב) קאמר היכי אמאי לעיל משום דאש ברי כ"ל (ע"פ כ"ב)
ג) כל מקום (כ"ה:)
ד) שניכרים צורת ל"ל ודל"ל עט הדיבור אלפניו (ד"ג:)
ה) ל"ל שיהא כהן (ש"ס:)
ו) ל"ל שיהיו (ז:)
ז) כ"ס"פ מקיים כמו סידין ובידין. ובסוף ד"ה הקודם לימא ליה:
ח) שכשר המזבח לעבודה על זמן כו' ל"ל (ש"ס:)
ט) ל"ל קס"ד (ש"ס:)
י) הקרנות היתה עמוקה הרוצה רבליטה גובהה מעט סביב (כ"ה:)
יא) ל"ל מלהיקף המזבח (ש"ס:)
יב) ל"ל מלמטה ל"ל יתור בזמן הריץ ממקום ל"ל (ש"ס:)
יג) כ"ס"פ עד שפת וכלין (שפת: ד)
יד) ל"ל ההקפדה (ש"ס:)
טו) ל"ל ולמטה (ש"ס:) וע"י כ"ש"ש ה"ה:
טז) ל"ל וכרשת (ש"ס:)
יז) המזבח סביב היה כרובים (ד"ה בראש בו' ל"ל (ש"ס:)
יח) בליטה קטנה והתגורה ל"ל (ש"ס:)
יט) ל"ל מלמטה (ש"ס:)
כ) ל"ל כדדרשינן (ש"ס:)
כא) סביב (כ"ה:)
כב) רגליהן (מנחת: כג)
כג) ומאי מסיפא יש אם הוסיף והלא מסיפא עד ס' אמה היינו כשהיה המזבח עד ששים ארמוסין עליו כל שעה בכסוי א"כ מנזבה כו' ל"ל (ש"ס:)
כד) ל"ל הא קרא (ש"ס:)
כה) אמות ומהאי קרא דרשינן במתניתין דמדות שמן האמצעי הוא מורד י"ב אמה לכל רוח אלמא מקום המערכה כ"ד על ב"ב א"כ עדותו ל"ל ו"ל דאי רבו ל"ל (ש"ס:)
כו) שלמה שהיה מקום המערכה שלו כ' על כ' (ש"ס:)
כז) כו"ט מוס' מ"י והא דרביהי המכל בכתב עליו השכיב, לא נגלה גבי מזבח. ועוד דמה בית ששים אף מזבח ס' היינו שיהא מקומו קדוש עד ס' אמה אם ירצו רבו' (כ"ה)
כח) מ"י נוסף היינו שלא להוסיף יתור אבל לפחות אין מעכבין דמה בית וכו':

אמר רב יוסף לאו היינו דמניא כו'. רב יוסף חלה ועקר למדו ופעמים שאמר דבר וזכר ששנה היפך וחזר בו (גדרים דף מה.). והכא הכי אמר ב' היכי אמרינן לעיל משום אש של שמים מסייעמן לא הולכרו ליתור: **לאו היינו דמניא**.

לסוף מדמיו להם נגלה מקום ב'

המקודש למוזח מה שלא נגלה לשלמה: **והספיז הכל כנסב**. שכל מקומות הקדושות ומדומיהן נכתבו לדוד אלמא צמקדש ראשון נמי האי דלא עשאוהו גדול לאו משום דלא נגלה לשלמה המקום צמדמיו: **אלא**

אמר רב יוסף קרא אשנה ודרש.

שנאמר לדוד ששים אמה צמקוס המוזח ושלמה לא הביץ לדרשו והס דרשוהו והוסיפו עליו לפי הצורך להס ולששים אמה לא הולכרו לדמרינן לקמן מדת ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין: **מה ציט א' אמה**. כדכתיב

(מלכים א' ו') ששים אמה ארכו אף מוזח עד ששים אמה ראו' לו ומקודש המקוס אס ירצו: **שלאמא ציט**. ידעו אנשי כנסת הגדולה מה קדוש לעזרה ומה קדוש להיכל: **שניכרים** ה' אורחו. יסודות המומות: **מנא ידעו**. מקומו היכא: **ששנה נביאים**. חגי זכריה ומלאכי: **אחד**

העיד להם על המוזח. שיש לו מקוס להוסיף עד ששים אמה: **על מקוס המוזח**. היכן היה: **שמקריבין אע"פ שאין ציט**. דקדושת ציט^א קדשה לשעמה וקדשה לעמיד לצא: **שסתבא אשורית**. שמתחילה ניתנה להס כנסת עברי כנס ה' לינוחלה כלאמר צקנהדרין (דף כ"א): **וריצוע**. אס אין המוזח מרובע: **שכל ב' מקוס שנאמר המוזח לעכב**. דהמוזח משמע כשהוא כן הוא דמיקרי מוזח ואי לא לא וצקנן כתיב (ויקרא ד) קרנות המוזח וציסוד כתיב (שס) אל יסוד המוזח ובכנס כתיב אל פני המוזח (שס ו') והוא הכנס שהוא פניו של מוזח ועלויס לו דרך סס כי היכי דחשיב ד' מנרמית פני אהל מועד מחמת שהפתח סס וצריצוע כתיב (שמות ט) רצוע יהיה המוזח: **אלא מעסה כיור לרבי כו'**. דכתיב צהו המוזח הכי נמי דמעכבי לרבי אס לא עשה ציוריס על פרחיס ולייסי וקלעיס סביב למוזח כמו

סידין וכיירו ט': זה כיוור. ציוריס סביב צקונה אגרוף של מלח אכריס **על מלח**. מלח אגרוף של מלח שמעמי: **לא שכשר** ה' לעזודת. המוזח כל זמן שהקפן פגוס כדמסייס ואילו סכל מוזח שאין לו כו': **אף הסוצב**. ומדרבי יוסי צרבי יהודה נשמע לרבי דכיוור מעכב: **איזוהו כרכוב**. וקס"ד ב' אכרכוב דקרא צין קרנות ה' היתה עמוקה וצולטת גוצה מעט היה סביב לה צשפת המוזח: **מקוס הילוך רגלי כהניס אמה**. השתא משמע והיא היתה אמה של מקוס הילוך: **אטו כהניס צין קדן לקדן הוו אזלי**. והלא כשיגיעו לקרן הקרן מעכבן מהיקף א': **אלא ה"ק צין קדן לקדן ומקוס הילוך רגלי כהניס** ב'. כמין חריץ עמוק ממקוס המערכה משפת ב' המוזח סביב ומקיף את מקוס המערכה ורחבו של חריץ שני אמות אמה של צין הקרנות ואמה של מקוס הילוך: **והספיז**. גצי מכבר מעשה רשת נחשת שנתנוהו תחת כרכובו מלמטה עד חזיו הקיפוחו ה' למוזח ממאלעו ולמעלה ב' לצוק כמין היקף של כברה והוא עשוי נקציס נקציס ככברה ורשת ב' של דגיס ומגיע למעלה על מתחת לכרכוב אלמא צקייר מוזח ה' סביב הוה דאי צראש המוזח היכי קרי למכבר הנמוץ סביב הקיר תחת כרכובו: **פרי הוו**. שני סוצבין היו לו למוזח שעשה משה: **הד לנוי וחד לכהניס דלא נשסרקו**. סביב הקיר משעלה שס אמות גוצה לרבי יוסי דלאמר לעיל (דף נט:) י' אמות גוצהו היה היקף הצליטה ה' קטנה חוגרתו סביב לנוי וחוה סוצב וכיוור דלפליגו ציה רבי ור' יוסי צר' יהודה לעיל ומתחת לאותו סוצב נתנו המכבר ורחבו מגיע למטה ב' עד חזיו המוזח והוא היה סימן להבדיל צין הדמיס העליוניס לדמיס התחתוניס כדלמרינן ב' בצאזוהו מקומן (לעיל דף נג.) מהאי קרא הסורה נתנה ממחצה כו': **וחד לכהניס דלא נשסרקו**. ולמעלה צראש המוזח העמיקו סוצב א' כמין חריץ עמוק דצר מועט להיות להס שפתו היקף מעקה קטן סביב שלא יחליקו ב': **דלמא מקוס מערכה קאמר**. דהוי אמה שצין הקרנות ומקוס הילוך מנמעטין צו אמתיס לכל ד' פש ליה אמה על אמה:

קדשי קדשים פרק שישי זבחים

ס.ב.

וְלֹא עַל גְּבֵי מַחִילוֹת. צור של שימין לא היה חשוב מחילה כיון דהוא לורך מוזח: **אף מוזח ששים אמה**. והל' דלאמר (צסוף) [צריש] כיסוי הדס (מולין דף פג:) קמוסיף אבניין ב' היינו כשהיה המוזח עד ששים א"כ מנזבה פריץ התס אי נמי פריץ קמוסיף שלא יהא רצוע שעל כל מליקט עוף אין יכולת לתת שפר ככל סביציו כדי לרצוע כמשפטו:

אחד שהעיד להם עץ המזבח.

מימה קרא ב' כתיב ציחוקאל

(נג) והארזיאל שמים עשרה אמות ה' אלמא מקוס המערכה כ"ד על כ"ד ומהאי קרא דרשינן צמתני' דמדות (פ"ג מ"ה) וי"ל דאי לאו עדות היינו מפרשי' עס מקוס קרנות שלא לשנות ממוזח שלמה ה': **ואחד שמקריבין לשעמה ולעמיד ולא דמי לקדושת הארץ דקי"ל דצטלה כדמוכח צפ"ק דמולין (דף קי.)** גצי ציט שאן, שיש חילוק ציניסס כדפרישית לעיל (ס"א. ד"ה מא'): **מדת ארכו ומדת רחבו אין מעכבין**. והל' ב' דכתיב הכל כנסת מיד ה' עלי השכל ומיירי אף גצי מוזח כדליתא פרק כיסוי הדס (מולין פג:) ה"ו דמה ציט ששים אף מוזח ששים היינו שיהא קדוש עד ששים אס ירצו להרמיצו ולא שיהא חוצה לעשות כן:

ועל מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית ואחד שהעיד להם על התורה שתכתב אשורית ת"ר ב' צקנן וכבשו ויסוד וריבוע מעכבין מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין מנח"מ אמר רב הונא אמר קרא **המזבח כל מקום שנאמר המזבח לעכב אלא מעתה כיוור לרבי וסובב לרבי יוסי ברבי יהודה הכי נמי דמעכב דכתיב^א ונתתה אותה תחת כרכוב המזבח מלמטה ותניא איזוהו כרכוב רבי אומר זה כיוור רבי יוסי ברבי יהודה אמר זה הסובב אין ב' דתניא אותו היום נפגמה קרן מוזבח והביאו בול של מלח וסתמוהו ולא מפני שכשר לעבודה אלא שלא יראה מוזבח פגום ישכל מוזבח שאין לו קרן וכבשו ויסוד וריבוע פסול רבי יוסי ברבי יהודה ואמר אף הסובב ת"ר איזוהו כרכוב בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהניס אמה אטו הכהניס בין קרן לקרן הוו אזלי אלא אימא יומקום הילוך רגלי הכהניס אמה והכתיב **תחת כרכובו מלמטה עד חציו אמר רב נחמן בר יצחק תרי הוו חד לנוי וחד לכהניס דלא גשתרקו מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין א"ר מנז' ה'בלבד שלא יפחתנו ממוזבח שעשה משה וכמה אמר רב יוסף אמה מחכו עליה **חמש אמות ארך וחמש אמות רוחב רבוע יהיה המזבח אמר ליה אבוי דלמא** ט' **מקום מערכה קאמר מר** ° א"ל **ימר דגברא רבה הוא ידע מאי קאמינא קרי עלייהו******

שנסך כהן דזוקי מי החג על רגליו ורגמוהו כל העס כלאמרינן **על מלח**. מלח אגרוף של מלח שמעמי: **לא שכשר** ה' לעזודת. המוזח כל זמן שהקפן פגוס כדמסייס ואילו קאי. כרכוב לשון היקף חריץ עגולה כדלמרינן צהכל שוחטין (מולין דף כה.) כל שעמיד לגרר לכרכב: **צין קדן לקדן**. אמה רוחצ שכנגד צין קרנות ה' היתה עמוקה וצולטת גוצה מעט היה סביב לה צשפת המוזח: **מקוס הילוך רגלי כהניס אמה**. השתא משמע והיא היתה אמה של מקוס הילוך: **אטו כהניס צין קדן לקדן הוו אזלי**. והלא כשיגיעו לקרן הקרן מעכבן מהיקף א': **אלא ה"ק צין קדן לקדן ומקוס הילוך רגלי כהניס** ב'. כמין חריץ עמוק ממקוס המערכה משפת ב' המוזח סביב ומקיף את מקוס המערכה ורחבו של חריץ שני אמות אמה של צין הקרנות ואמה של מקוס הילוך: **והספיז**. גצי מכבר מעשה רשת נחשת שנתנוהו תחת כרכובו מלמטה עד חזיו הקיפוחו ה' למוזח ממאלעו ולמעלה ב' לצוק כמין היקף של כברה והוא עשוי נקציס נקציס ככברה ורשת ב' של דגיס ומגיע למעלה על מתחת לכרכוב אלמא צקייר מוזח ה' סביב הוה דאי צראש המוזח היכי קרי למכבר הנמוץ סביב הקיר תחת כרכובו: **פרי הוו**. שני סוצבין היו לו למוזח שעשה משה: **הד לנוי וחד לכהניס דלא נשסרקו**. סביב הקיר משעלה שס אמות גוצה לרבי יוסי דלאמר לעיל (דף נט:) י' אמות גוצהו היה היקף הצליטה ה' קטנה חוגרתו סביב לנוי וחוה סוצב וכיוור דלפליגו ציה רבי ור' יוסי צר' יהודה לעיל ומתחת לאותו סוצב נתנו המכבר ורחבו מגיע למטה ב' עד חזיו המוזח והוא היה סימן להבדיל צין הדמיס העליוניס לדמיס התחתוניס כדלמרינן ב' בצאזוהו מקומן (לעיל דף נג.) מהאי קרא הסורה נתנה ממחצה כו': **וחד לכהניס דלא נשסרקו**. ולמעלה צראש המוזח העמיקו סוצב א' כמין חריץ עמוק דצר מועט להיות להס שפתו היקף מעקה קטן סביב שלא יחליקו ב':

דלמא מקוס מערכה קאמר. דהוי אמה שצין הקרנות ומקוס הילוך מנמעטין צו אמתיס לכל ד' פש ליה אמה על אמה:

ציט

אמה. שמי אמות הלן קרוייס כרכוב: והכתיב תחת כרכובו מלמטה. למנוט שהכרכוב צדפנו הוא ולנוט המכבר תממיו: חד לנוי וחד לכהניס. זה שדפוס לנוי היה ומתממיו הלציבו המכבר והגיע רחבו אמה והוא היה סימן לחזי נבחה להבדיל צין דמיס העליוניס לדמיס התחתוניס, וכנגדו פשו למוזח בית עולמיס תורת חוט הסקאל צאלענו (שוחן כו ה):

עין משפט ונר מצוה

יך א מיי פ"ב מהלכות ציט הצמירה הלכה ד:
פז ב ג מיי שס הלכה ז:
פז ד מיי שס הלכה ז:
י' ה'ו מיי שס הלכה ז:

תורה אור השלם

- וְכִינֹה מְזוּבָה עַל מִבְּנוֹתָי וּמִבְּנוֹתָיו כִּי בְּאִימָה עֲלִיָּהֶם מַעֲמֵי הָאָרְצוֹת וְיָעַל וְיַעֲלֹה עֲלֵיו עֲלוֹת לַיהוָה עֲלוֹת לַכֹּהֵן וְלַעֲרֹב: עורא ג, ג
- הַכֵּל בְּתֵבַת מִיד וְיִזְוֶה עֲלֵי הַשְּׂבִיל כֵּל מְלֻאָתָה הַתְּבִינֹת: דה"א כח, יט
- וַיֹּאמֶר דָּוִד זֶה הוּא בֵּית יְהוָה הַזֶּה אֱלֹהִים זֶה מִזְבֵּחַ לַעֲלֹה לַיִשְׁרָאֵל: דה"א כב, א
- וְעִשִׂית אֵת הַמְּזוּבָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְךָ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב רַבְּעֵי וְיִזְוֶה הַמְּזוּבָה וְיִשְׁלַח אַמּוֹת קָמוֹת: שמות כו, א

ומן הדס יתן על קרנת המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד ואת כל הדס ישפר אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד: ויקרא ד, יח
ולקח תבון מים התקטאת באבצניו ונתן על קרנת מזבח העולה ואת כל הדס ישפר אל יסוד המזבח: ויקרא ד, לד
וְאֵת תוֹרַת הַמִּזְבֵּחַ הַקָּרֵב אֲתָהּ בְּנֵי אֱהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו, ז
וְנִתְּתָה אֲתָהּ תַּחַת כְּרִיכֵב הַמְּזוּבָה מִלְּמַטָּה וְהִתְקַהּ תְּרִשֶׁת עַד חֻצֵי הַמְּזוּבָה: שמות כו, ה

ויעש למזבח מכבר מעשה רשת נחשת תחת כרכבו מלקיטה עד חציו:

שמות לח, ד

מוסף רש"י

והכתיב. גצי דוד המלך כשאוה את שלמה על מידת היות וצניט הכל בכנסת מיד ה' עלי השכיב. כל מלמלח המנחית שהודיע הקב"ה ע"י גז החוזה ומת הנובא (סוכה נא). לפי שכלו מקדש לשלון ע"י הגוצה נעשו דמתי הכל ככתב מיד ה' עלי השכיב כל מלמלח המנחית (ש"רין ע"י עלי השכיב. אזוי לעמד וחזקין (פג) ראו מוזבח בניו. בשמים (מנחות ק) קדן. קמן אמה על אמה צרוס אמה לכל קרן: יסודו. דריבועי. אמה כנסת אלשויה: וריבועי. שאינו מרובע. אס חסר אהד מכל אלו פסול: כל מקום שנאמר המיזבח לעכב. דהכי משמע המזח זהו המוזח העשוי קן, והקן צבילתו כתיב המוזח, על קרנת המזח צלצנען צמלואס, וככנס כתיב אל פני המוזח, והכנס הוא פניו של מוזח שהוא פתחו ועליותו, וציסוד כתיב אל יסוד המוזח, וצריצוע כתיב רצוע יהיה המזח (סוכה טז) איזוהו כרכוב כרכוב כו' זה הסובב. כל דצר המקיף סביב צענול קרוי כרכוב כמו שפטייטס הכל שוחטין אלו הן גולמי כלי עץ כל ששמד לשוף ולכרכב. והוא כמו שעושין חרזין עגולין כקריבו דפמי תחיפות ופספלי העץ, אף למוזח עשה חריץ סביב והיה רחבו אמה צדפנו לנוי והוא לסוף שלם (ס"א שש) אמות של גבחו דכתיב האומר גבחו פי שנים ככרטי ה' מנה אלו מקייס ושלס אמות קומתו משפת סוכב ולמעלה, אלכ סוצב להלך הכהניס לא היה למוזח התחת אל על ראשו לפניס מקרעמיו: נפגמה קרן מוזבח. ע"י אבניס שזוקן צו: ודלא מפני שכשר לעבודה. שיהא המוזח ככר לעבודה כשתימה ז': אלא שלא יראה מוזבח פגום. מפני הככוד (שס חות) שכל מזבח כו'. להכי אין ככר לעבודה (שס חות): ומקומו הילוך רגלי הכהניס עד חזיו המוזח מנלל שהמכבר תחת